

KICHIK BIZNES KORXONALARINING IQTISODIY FAOLIYATIGA INNOVATSIYALARNI JORIY ETISHNING ZAMONAVIY MUAMMOLARI

Baxridinova Shaxnozaxon Shukurullayevna

Qo'qon universiteti Andijon filiali "Iqtisodiyot va moliya" kafedrası
o'qituvchisi

Mamatxalilov Husanboy Isroil o'g'li

Qo'qon universiteti Andijon filiali "Iqtisodiyot" yo'nalishi, 2-bosqich talabasi

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada kichik biznes korxonalarining iqtisodiy faoliyatida innovatsion texnologiyalar va zamonaviy boshqaruv yechimlarini joriy etish jarayonida yuzaga kelayotgan muammolar tizimli tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida kichik biznes subyektlarining innovatsion faolligiga ta'sir etuvchi asosiy omillar, jumladan moliyaviy resurslarning yetishmasligi, malakali kadrlar tanqisligi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish darajasining pastligi hamda institutsional to'siqlar o'rganiladi. Shuningdek, xorijiy tajribalar asosida innovatsiyalarni samarali joriy etish mexanizmlari va ularni milliy iqtisodiyot sharoitida qo'llash imkoniyatlari yoritib beriladi. Tadqiqot natijalari kichik biznes korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish va ularning barqaror iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, innovatsiya, iqtisodiy faoliyat, innovatsion rivojlanish, raqobatbardoshlik, texnologik yangilanish, tadbirkorlik muhiti, investitsiyalar.

Kirish

Kichik biznes korxonalarini har qanday mamlakat iqtisodiy tizimining muhim bo'lagi hisoblanadi. Ular ish o'rinlari yaratish, innovatsion g'oyalarni joriy etish va mahalliy hamda global bozorlarda raqobatbardosh muhitni shakllantirishda katta rol o'ynaydi. Shu bilan birga, kichik biznes subyektlari o'z iqtisodiy faoliyatida innovatsiyalarni amalga oshirish jarayonida turli to'siqlarga duch keladi. Ular orasida moliyaviy resurslarning yetishmasligi, malakali kadrlar tanqisligi, texnologik va axborot-kommunikatsiya imkoniyatlarining cheklanganligi, shuningdek, davlatning institutsional siyosati bilan bog'liq muammolar alohida ahamiyat kasb etadi.

Innovatsiyalarni joriy etish kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirish va bozor talablariga tez moslashishini ta'minlaydi. Biroq, innovatsion yechimlarni samarali tatbiq etish uchun nafaqat ichki resurslar, balki tashqi moliyaviy manbalar, masalan, kreditlar, grantlar va investitsiyalar ham muhimdir [1]. Shu sababli,

innovatsiyalarni tatbiq etishda kichik biznes korxonalari uchun strategik rejalashtirish, axborot tizimlaridan samarali foydalanish va malakali kadrlar tayyorlash kabi elementlar ajralmas hisoblanadi.

Hozirgi kunda ko'plab mamlakatlarda kichik biznesning innovatsion faolligini oshirish bo'yicha turli chora-tadbirlar ishlab chiqilmoqda. Xorijiy tajribalarga qaraganda, kichik korxonalarda texnologik yangilanishlarni joriy etish ularning mahsulot sifati va ishlab chiqarish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi [2]. Shu bois, milliy iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni tatbiq etish muammolarini aniqlash va ularni bartaraf etish choralarni ishlab chiqish ilmiy va amaliy nuqtai nazardan dolzarbdir.

Adabiyotlar tahlili

Kichik biznes korxonalarida innovatsiyalarni joriy etish masalalari ko'plab olimlar tomonidan o'rganilgan. Schumpeterning qarashlariga ko'ra, innovatsiyalar iqtisodiy rivojlanishning asosiy dvigateli hisoblanadi va ular kichik korxonalariga bozor raqobatida ustunlik beruvchi asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. U o'z asarlarida innovatsion faollikni yangi mahsulot yaratish, ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish va yangi bozorlarni zabt etish orqali amalga oshirilishini ta'kidlagan [3].

Druckerning ta'kidlashicha, kichik biznesda innovatsiyalarni samarali joriy etish nafaqat texnologik, balki boshqaruv va tashkilotchilik jarayonlarini ham o'z ichiga oladi. U kadrlar malakasini oshirish, resurslarni optimallashtirish va ichki ish jarayonlarini takomillashtirishni innovatsion faoliyatning ajralmas qismi sifatida ko'radi.

Xorijiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, OECD va World Bank tomonidan o'tkazilgan tadqiqotlarda kichik biznesning innovatsion salohiyatini oshirishda moliyaviy qo'llab-quvvatlash va davlat siyosati muhim rol o'ynaydi. OECD ta'kidlashicha, grantlar, subsidiya va kredit resurslari orqali kichik korxonalarda texnologik yangilanishlarni joriy etish darajasi sezilarli darajada oshadi [4]. Shu bilan birga, World Bank hisobotlarida kichik biznesning innovatsion faolligi mamlakat iqtisodiyotining barqarorligi va raqobatbardoshligiga bevosita ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan.

Porterning fikriga ko'ra, kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion strategiyalarni ishlab chiqish va ularni samarali tatbiq etish asosiy ahamiyatga ega. U mahsulot va xizmatlarni differensiallashtirish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish va bozor segmentlarini aniqlash orqali innovatsion jarayonlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish mumkinligini ta'kidlagan [5].

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kichik biznes korxonalarida innovatsiyalarni joriy etish murakkab, lekin zarur jarayon bo'lib, u nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish, balki korxonaning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi [6]. Shu nuqtai nazardan, ilmiy tadqiqotlar innovatsion faoliyatning turli jihatlarini, xususan moliyaviy, tashkiliy va institutsional to'siqlarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini o'rganishga qaratilgan.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda kichik biznes korxonalarida innovatsiyalarni joriy etish jarayonidagi zamonaviy muammolarni o'rganish uchun kompleks ilmiy-tadqiqot usullari qo'llanildi. Tadqiqotning asosiy metodlari sifatida statistik tahlil, solishtirma tahlil, ekspert so'rovlari va adabiyotlar sharhi ishlatildi. Shuningdek, korxonalarining real iqtisodiy faoliyati bo'yicha ma'lumotlar yig'ilib, ularni tahlil qilish orqali innovatsion jarayonlarga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillar aniqlandi. Ushbu metodologiya kichik biznesning innovatsion faolligini baholash va zamonaviy muammolarni tizimli ko'rsatishga imkon berdi.

Tahlil va natijalar

Kichik biznes korxonalarining iqtisodiy faoliyatida innovatsiyalarni joriy etish darajasini o'rganish natijalari shuni ko'rsatdiki, ushbu jarayon ko'plab ichki va tashqi omillarga bog'liq. Ichki omillardan moliyaviy resurslarning cheklanganligi, malakali kadrlar tanqisligi va ichki boshqaruv jarayonlarining yetarlicha modernizatsiya qilinmaganligi asosiy to'siqlar sifatida aniqlangan. Tashqi omillar esa, asosan, davlat siyosati bilan bog'liq institutsional to'siqlar, bozor sharoitlarining beqarorligi va innovatsion moliyalashtirish mexanizmlarining yetarli emasligi bilan izohlanadi [7].

Tahlil jarayonida olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, kichik biznes korxonalarining innovatsion faolligi va iqtisodiy samaradorligi o'rtasida aniq musbat bog'liqlik mavjud. Shu bilan birga, innovatsiyalarni tatbiq etish jarayonidagi muammolar korxonaning raqobatbardoshligini cheklaydi va barqaror rivojlanish sur'atini pasaytiradi.

Quyidagi jadvalda Andijon viloyatidagi 50 ta kichik biznes korxonasining innovatsion faoliyat darajasi va ularning asosiy muammolari ko'rsatib o'tilgan:

№	Korxonalar turi	Innovatsion faollik darajasi (%)	Asosiy muammolar
1	Chakana savdo	35	Moliyaviy resurs yetishmasligi
2	Qishloq xo'jaligi mahsulotlari	28	Malakali kadrlar tanqisligi

3	Texnologik xizmatlar	42	Axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish pastligi
4	Yengil sanoat	31	Ichki boshqaruv tizimi zamonaviy emas
5	Restoran va xizmat sektori	37	Investitsiya yetishmasligi

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, eng yuqori innovatsion faollik texnologik xizmatlar sohasida kuzatilgan bo‘lsa, eng past ko‘rsatkich qishloq xo‘jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishda qayd etilgan. Bu esa moliyaviy resurslar va kadrlar malakasiga bog‘liq bo‘lib, innovatsion yechimlarni tatbiq etishning samaradorligini cheklaydi [8].

Tahlil shuni ko‘rsatdiki, kichik biznes korxonalarini uchun innovatsion jarayonlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish bir necha bosqichli strategiyani talab qiladi: birinchidan, moliyaviy manbalarni diversifikatsiya qilish va innovatsion investitsiyalarni jalb etish; ikkinchidan, kadrlar malakasini oshirish va boshqaruv jarayonlarini modernizatsiya qilish; uchinchidan, davlat va mahalliy hokimiyat tomonidan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini rivojlantirish [9]. Shu yo‘l bilan korxonalar innovatsion faollikni oshirib, iqtisodiy samaradorlik va raqobatbardoshlikni barqaror rivojlantirish imkoniga ega bo‘ladi.

Umuman olganda, tahlil natijalari kichik biznes korxonalarida innovatsiyalarni tatbiq etish jarayonida yuzaga keladigan muammolarni tizimli ravishda aniqlash va ularni bartaraf etish choralari strategik ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi. Bu esa ilmiy tadqiqot va amaliy boshqaruv jarayonlarida innovatsion faoliyatni samarali rivojlantirish uchun asosiy yo‘nalishlarni belgilashga imkon beradi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, kichik biznes korxonalarining iqtisodiy faoliyatida innovatsiyalarni joriy etish jarayoni ko‘plab ichki va tashqi to‘siqlar bilan bog‘liq. Ichki omillar orasida moliyaviy resurslarning yetishmasligi, malakali kadrlar tanqisligi va boshqaruv jarayonlarining modernizatsiyalash darajasining pastligi muhim rol o‘ynaydi. Tashqi omillar esa institutsional to‘siqlar, bozor sharoitlarining o‘zgaruvchanligi va innovatsion moliyalashtirish mexanizmlarining yetarli emasligi bilan izohlanadi.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, innovatsiyalarni tatbiq etish korxonaning raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni yaxshilashga bevosita ta’sir qiladi. Shu bois, kichik biznes subyektlarida innovatsion faollikni oshirish uchun moliyaviy resurslarni diversifikatsiya qilish, kadrlar malakasini rivojlantirish,

boshqaruv tizimini modernizatsiya qilish va davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish zarur.

Umuman olganda, innovatsiyalarni muvaffaqiyatli joriy etish kichik biznesning barqaror rivojlanishini ta'minlash, raqobatbardoshligini oshirish va iqtisodiy samaradorlikni yuqori darajada ushlab turishning asosiy omili hisoblanadi. Shu sababli, ilmiy va amaliy nuqtai nazardan innovatsion strategiyalarni ishlab chiqish va ularni tizimli ravishda tatbiq etish dolzarb vazifa sifatida qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Schumpeter, J. *Theory of Economic Development*. Harvard University Press, 1934.
2. Drucker, P. F. *Innovation and Entrepreneurship*. Harper & Row, 1985.
3. Porter, M. *Competitive Advantage*. Free Press, 1985.
4. OECD. *The SME and Entrepreneurship Outlook 2022*. OECD Publishing, 2022.
5. World Bank. *Small and Medium Enterprises (SMEs) Finance*. World Bank Group, 2021.
6. Tidd, J., Bessant, J., Pavitt, K. *Managing Innovation: Integrating Technological, Market and Organizational Change*. Wiley, 2020.
7. Hisrich, R. D., Peters, M. P., Shepherd, D. A. *Entrepreneurship*. McGraw-Hill Education, 2017.
8. Brown, T. *Change by Design: How Design Thinking Creates New Alternatives for Business and Society*. Harper Business, 2009.
9. Christensen, C. M. *The Innovator's Dilemma: When New Technologies Cause Great Firms to Fail*. Harvard Business Review Press, 1997.